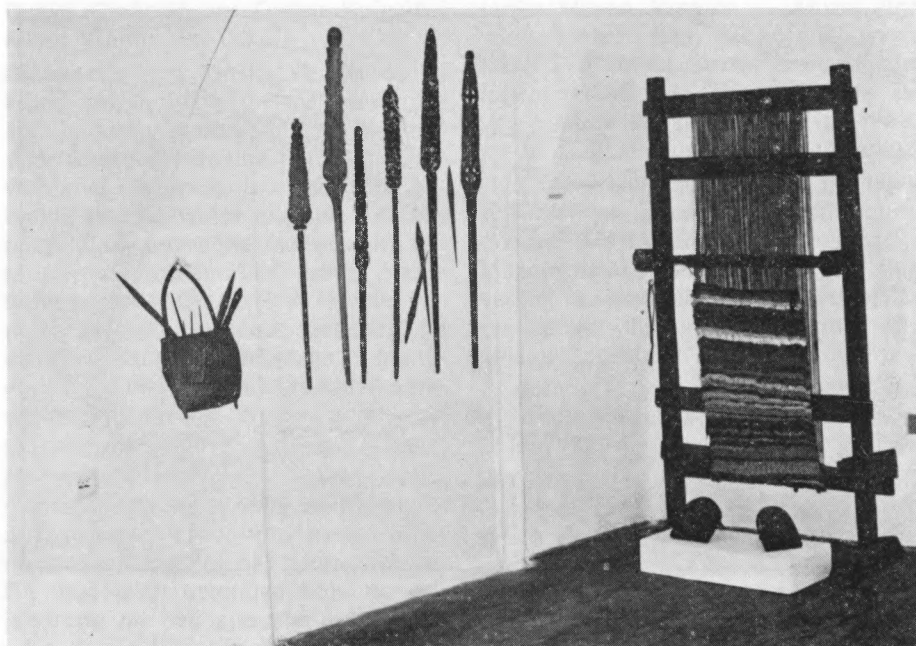

ABSTRACT

Renovated Museum of Drniška krajina in Drniš

J. Jalić-Lunić

The museum, founded in 1971, was enlarged and reconstructed in 1983 on the occasion of the 100th anniversary of the birth of the sculptor Ivan Meštrović. It presents archaeological material, collections of ethnography and fine arts, documentation on the life and death of Božidar Adžija, a national hero, and sculptures and pictures by Ivan Meštrović. The author considers the possibilities of expanding the role of the museum, not only in the cultural life of Drniš, but also in the promotion of tourism in the surrounding area. Brief details about the celebrations marking the anniversary of Meštrović's birth in the region, are given.

Vretena, preslice i uspravni tkalački stan »tara« s otkanom tkaninom za izradu prostrirke, Žumberak

Izložba Zavičajnog muzeja Jastrebarsko — »Tkanje na tari u Žumberku«

Dragica Cvetan

Zavičajni muzej Jastrebarsko, Jastrebarsko

Tematska izložba **Tkanje na tari u Žumberku** postavljena je u prosincu 1984. godine u dvoru Erdödy u Jastrebarskom, u jedinoj prostoriji u ovom zdanju koja je donekle mogla poslužiti muzejskoj svrsi. Preostali dio zgrade gotovo je u ruševnom stanju, osobito prostorije na prvom katu u kojima je smješten stalni izložbeni postav koji ne udovoljava muzeološkim principima izlaganja. No, stalni postav i uvjeti u kojima se nalazi za sebna su tema.

Izloženi eksponati akvirirani su tokom prošle dvije godine na području Žumberka, planinskog dijela općine Jastrebarsko.

Prezentirane su naprave za preradu i tkanje vunениh vlakana, a njihova obrada i tkanje prikazano je na crno-bijelim fotografijama. Najznačajniji eksponat izložbe je »tara« iz Žumberka, uspravni tkalački stan s dvije gredice i kružnom osnovom. Izložene su dvije tare — jedna s otkanom vunenom tkaninom za izradu dviju torbi, a druga s otkanom tkaninom od platnenih krpica za izradu prostirke za pod. Tara se smatra jednom od najznačajnijih naprava u tradicijskoj kulturi ovog kraja. Donesena seobom uskoka s područja Balkana, sačuvala se u ovom kraju sve donedavno.

Na molbu kustosa, za potrebe dokumentacije Muzeja, kazivačica i tkalja Dragica Gvoždanović iz Brezovca otkala je po sjećanju vunenu tkaninu potrebnu za izradu dvije torbe te nam je na taj način omogućila da snimimo proces prerade sirovina i tkanja vune na ovoj vrlo primitivnoj napravi. Prezentirane su k tome i ostale naprave za preradu vunениh vlakana — grebeni za češljanje vune, vretena i preslice za opredanje niti te, uz njih, vunene izradevine satkane na tari.

Tom prilikom tiskan je prigodan ilustrirani katalog na 24 stranice. To je ujedno i prvi katalog, prva publikacija štampana za potrebe jastrebarskog muzeja koja obrađuje elemente iz tradicijske kulture ovog kraja.

The »tara« is strictly vertical and rests on a base. The loom consists of a frame with two beams which are fixed to the uprights. The warp is stretched between the upper and lower beams of the loom and circulates around it. The heddle rod, which lies in the supports, divides the warp into two halves, the front threads and the back threads. In such an arrangement, the front and back threads make a »natural« shed. The shed rod is placed into the shed and when moving it up the warp, an »artificial« shed is made.

The weft is put in by taking the weft bobbin from one selvage to the other by hand. The weft is beaten up closely after a few picks have been inserted.

(Translated by D. Cvetan)

ABSTRACT

On the occasion of the exhibition »Weaving on the tara, a vertical loom with two beams« in the Regional museum of Jastrebarsko

D. Cvetan

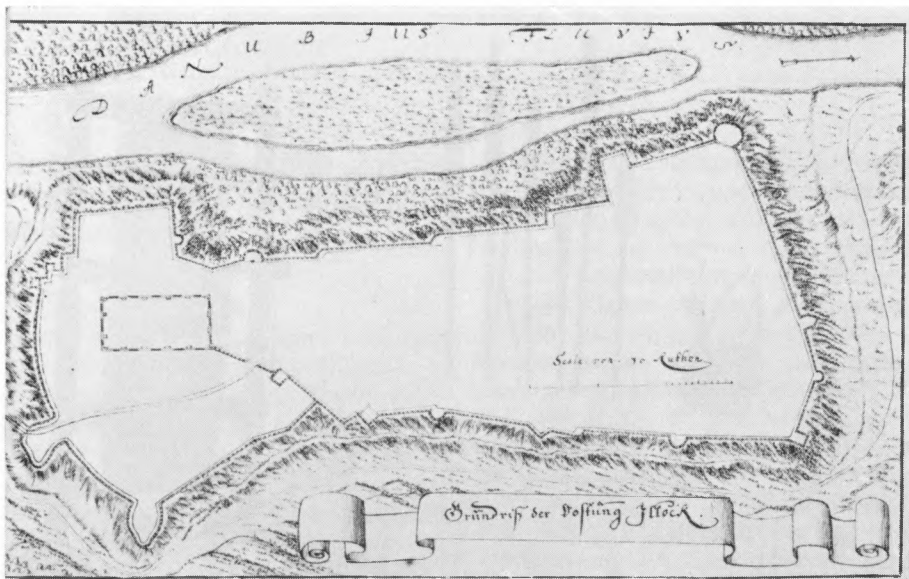
The Regional Museum of Jastrebarsko, has an exhibition on weaving on the »tara«, a special type of vertical loom with two beams and circular warp. It is one of the most characteristic phenomenon in the traditional culture of Žumberak, where it was brought by the people who migrated from the south of the Balkans into this isolated mountainous area, in the 16th century. It has remained practically unchanged up to the present day.

Planovi Iloka u Karlsruheu

Mato Batorović

Muzej grada Iloka, Ilok

U proučavanju povijesti naših gradova i mjesta dobro nam dođe svaki podatak, a osobito planovi i karte pojedinih područja. Na žalost glavnina izvora, pa tako i planova i karata pohranjena je u arhivima širom svijeta. Naši istraživači pronašli su mnoge te izvore koje su potom objavili u do- movini. Čuvaju se u raznim arhivima i zavodima, ili kod samih znanstvenika, te nisu poznati široj javnosti.

Plan iločke tvrđave — opis u tekstu pod br. 1

Poviješću Iloka nije se do sada nitko sustavno bavio. Podaci koje nalazimo u literaturi pronađeni su i zabilježeni u sklopu nekih drugih istraživanja, te su tako, budući da su zanimljivi, objavljeni¹. O prošlosti Iloka danas znamo mnogo više nego prije nekoliko godina — jer osnivanjem Muzeja grada Iloka 1952. započima se sistematski prikupljati i sređivati podatke o Iloku. U početku, tokom 15 godina prof. Josip Meštrović, direktor Muzeja, prikuplja sve što bi moglo osvijetliti tu prošlost². U novije doba bilo je i korisnih slučajnih otkrića a kasnije i sistematskih arheoloških istraživanja pa smo dobili u Iloku jedno od važnih nalazišta »Vinkovačke keramike«³. Sve je više zabilježeno literature o Iloku, a radi se i po arhivima u Iloku i drugdje; u novije doba obrađene su i pojedine teme — kulturne, privredne, društvene kao dijelovi iločke prošlosti⁴.

U ovom tekstu želim približiti planove Iloka koji se nalaze u Generallandes Archivu u Karlsruheu u Saveznoj Republici Njemačkoj. U siječnju 1985. godine boraveći u Karlsruheu fotokopirao sam pojedine planove, a ostale dao snimiti na mikro-filmove, pa ih sada ovdje objavljujemo.

Uz svaki plan priloženi su prikupljeni podaci o dosadašnjim objavljivanjima koji nisu potpuni.

Br. 1. GRUNDRISS DER FESTUNG ILLOCK — PLAN ILOČKE TVRĐAVE kraj 17. st., nepoznati autor; vel. 17,5 × 27,4 cm; orijentacija: sjever, omjer 1 : 2000, crtež olovkom (Prov. BADEN — DURLACH, Hfk. G. Nr. 86)

Ovaj plan je do sada objavio Szabo u članku o Iloku — *Spomenici pro-*

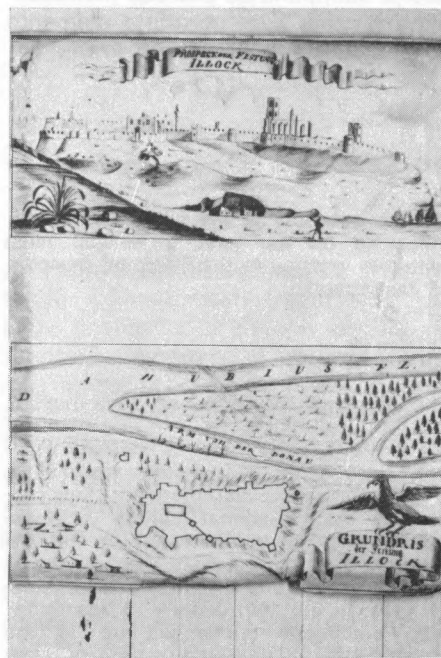
šlosti u Srijemu — Ilok 1917. god. u »Savremeniku« (5) i dao detaljan opis samog plana (6). Szabo ga opisuje i u knjizi *Sredovječni gradovi* (7).

Također ga je objavio , ali u crtežu što znači da nije potpuno točan, Draško Barbarić u članku *Stari sokaci i nove ulice* 1977, (8)

Oba autora navode samo da se plan nalazi u Arhivu Karlsruhe dok druge podatke ne navode.

Br. 2. GRUNDRISS DER FESTUNG ILLOCK — PLAN ILOČKE TVRĐAVE oko 1688. g., crtao S. Schmalkalder⁵;

Pogled na iločku tvrđavu i njezin plan — opis u tekstu pod br. 2 i 3

vel. 9,8 × 18,2 cm. orijentacija: sjever, omjer 1 : 8000, crtež tužem (Nacr zalijepljen na plan pod br. 1 pa je i inv. broj isti).

Pronašao sam da je ovaj nacrt objavila A. Horvat u svom članku *Ilok ili — ne znamo dovoljno što imamo* 1958,¹⁰. A. Deroko ga je također objavio u svojoj knjizi *Srednjovjekovni gradovi na Dunavu* i navodi da je ilustraciju uzeo iz Republičkog konzervatorskog zavoda u Zagrebu¹¹.

Br. 3. PROSPECT DER FESTUNG ILLOCK — POGLED NA ILOČKU TVRĐAVU oko 1688. god. crtao: S. Schmalkalder; vel. 8,3 × 18,2 cm; crtež tužem; bez drugih podataka (Također je nalijepljen sa prijašnja dva crteža, pa je isti inv. broj)

Ovaj crtež Iloka je najpoznatiji i najviše objavljan: Đuro Szabo ga objavljuje u *Savremeniku* 1917¹² i u *Sredovječnim gradovima*.¹³ Mladen Barbarić u knjizi *Povijest crkve iločke* objavljuje i opisuje ovu sliku¹⁴. Ja sam je objavio u svome članku *Neki crni dani u povijesti Iloka*¹⁵. Ista slika se nalazi i u stalnom postavu u Muzeju grada Iloka¹⁶

Br. 4. PLANTA DE ILOCK, dominato do su Contorno aindado de un foso mui profundo — PLAN ILOČKE UTVRDE oko 1690; crtao španjolska ili portugalski autor; vel. 20,8 × 29,8 cm; crtež olovkom; orijentacija: Jug; omjer 1 : 3000, (Prov. BADEN — BADEN, Hfk. Bd. XIV, Nr. 78).

Iako je ovaj plan iločke tvrđave najzanimljiviji, nisam ga našao do sada nigdje objavljenog, samo ga imaju u arhivu Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku¹⁷.

Br. 5. »UNGARN« (FELDZUG 1692.) Der kaiserlichen Armeé Feldzug an no 1692 unter dem Commando ihro Durchlencht (plenissimo titulo) dess Herrn Marggraffen Ludwig zu Baden. 1692. Tobias v. Hasslingen, Generalwactmeister, Generalquartiermeister, Obrist und Komandant zu Olmütz. vel. 31,2 × 19,5 cm (Prov. BADEN — BADEN, 46 — No 3736.)

U ovome dnevniku pohoda Ludviga Badenskog postoji 12 crteža logora — tabora kod raznih mjesta na putu prema Petrovaradinu. Tako iz Dnevnika saznajemo da ova velika vojska (46.700) 2. rujna 1692. ima marš iz Sotina prema Wutschinu — Šaregradu, 5. rujna prema Iloku, a već 6. odlazi u Neštin. Za svako ovo mjesto postoji točan plan tabora. Prilažem plan za Ilok i Šaregrad.

U Šaregradskom planu je zanimljivo da je autor crteža naslikao minijaturno grad i crkvu sa samostanom a između potok.

Nije mi poznato da li je netko kod nas išta objavio iz ovoga Dnevnika. Za mnoga naša mjesta iz vremena borbi za oslobođenje od Turaka postoje planovi i nacrti, za mnoge se zna u zavodima za zaštitu spomenika kulture, ali mnogi muzeji na terenu nemaju nikakvih podataka. Trebalo bi poraditi na tome da ovi planovi i karte putem fotografija i mikrofilmiranja budu dostupniji znanstvenim radnicima.

Objavljujem ove podatke da bi se znanstveni radnici mogli potpunije služiti planovima i nacrtima iz doba oslobođenja Iloka od Turaka, te da bi znali konkretne podatke o tim materijalima.

BILJEŠKE

1. U *Glasniku biskupije đakovačko, bosansko-srijemske* 1875. objavljen je dio *Čudesna brata Ivana Kapistranskog*, Ilok 1460, čiji original čuva Nacionalna knjižnica u Parizu. Rudolf Schmidt objavio je 1938. *Statut grada Iloka 1525.* koji je pronašao u Bečkoj knjižnici.

Spominjem još neke autore koji su pronašli ponešto o Iloku i to objavili: Gjuro Szabo, Rudolf Horvat, Vjekoslav Klaić, Ferdo Šišić, a zapravo se samo o. Mladen Barbarić (1873 — 1936) sistematski bavio proučavanjem prošlosti Iloka.

2. Prof. Josip Meštrović (1885 — 1977) je od 1952. godine vodio brigu o muzeju i do 1966. bio jedini radnik u njemu. Njegova zasluga je osnivanje Muzeja grada Iloka i prikupljene zbirke o muzeju.

3. Slučajni nalaz »vinkovačke keramike« na jednom ognjištu u samostanskom dvorištu 1980. potaknuo je kasnija istraživanja 1982. kada je pronađeno cijelo naselje u tvrđavi. Pri obnovi zidova potkraj 1982. opet je nađeno dosta nalaza pa tako možemo zaključiti da je cijeli plato tvrđave bio jako naselje u bakreno i brončano doba i bogat »vinkovačkom keramikom«.

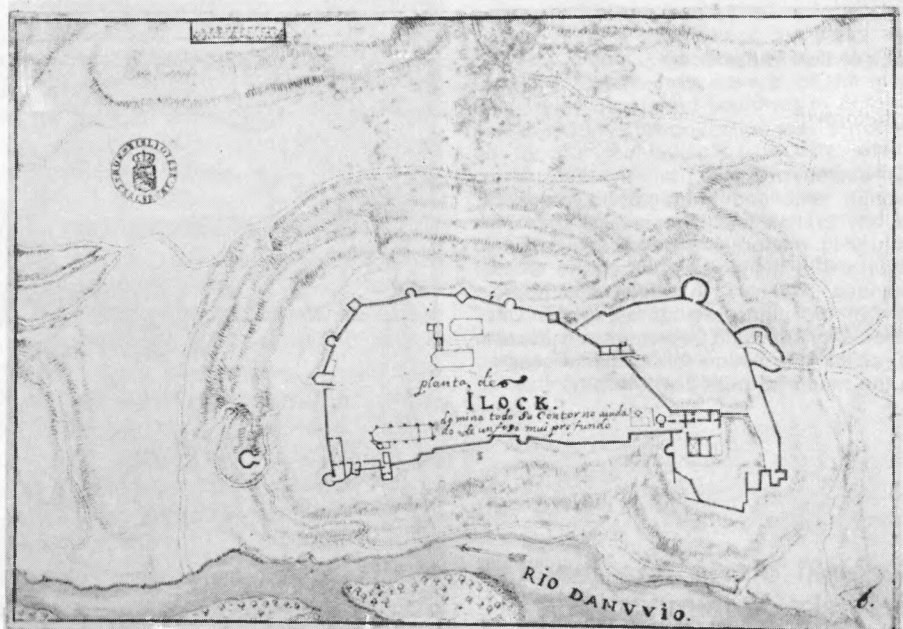
4. Ja sam za neke institucije obradio prošlost — ribarstvo, zadrugarstvo, vatrogastvo — što je objavljeno u časopisima ili monografijama na te teme. Načinio sam prikaz prošlosti o zabavištima koji je objavio Dječji vrtić »Crvenkapica« 1978. pod nazivom *Naši djedovi i bake, očevi i majke u zabavištu*, te prikaz o radničkom pokretu objavljen u Zborniku MRP i NOP SiB u Slav. Brodu 1982, te u »Iteksu« 1983-4. Također je nekoliko tema obrađeno u seminarskim diplomskim radnjama studenata i srednjoškolaca: turska arhitektura, Ilok za vrijeme NOB-a, jezik iločkih Slovaka, povijest knjižnica, povijest zabavišta i dr.

5. Đuro Szabo, *Spomenici prošlosti u Srijemu: Ilok »Savremenik«*, god. XII, br. 1, 1917. str. 18.

6. Isto, str. 24—25.

7. Đuro Szabo: *Sredovječni gradovi*, Zagreb, 1920, str. 150 — 151.

8. Dragutin Barbarić, *Stari sokaci i nove ulice Iloka*, »Iteks«, god. X, br. 91, 1977. str. 8.

Plan iločke utvrde — opis u tekstu br. 4

9. Samson Schmalkalder je u 1678. do 1689. »Regimentsquartiermeister« — podatke sam našao u Arhivu Karlsruhe.

10. Anđela Horvat, *Ilok ili — ne znamo dovoljno što imamo*, Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZU. Gor. VI, br. 1, Zagreb, 1958, nacrt na str. 15, opis na str. 19.

11. A. Deroko, *Srednjovjekovni gradovi na Dunavu*, Beograd 1964. — Ilustracija broj 11.

12. Đ. Szabo, *Spomenici prošlosti u Srijemu: Ilok »Savremenik«*, str. 17. također i opis slike.

13. Đ. Szabo: *Sredovječni gradovi*, Zagreb, 1920. str. 147, a spominje ga i na str. 151.

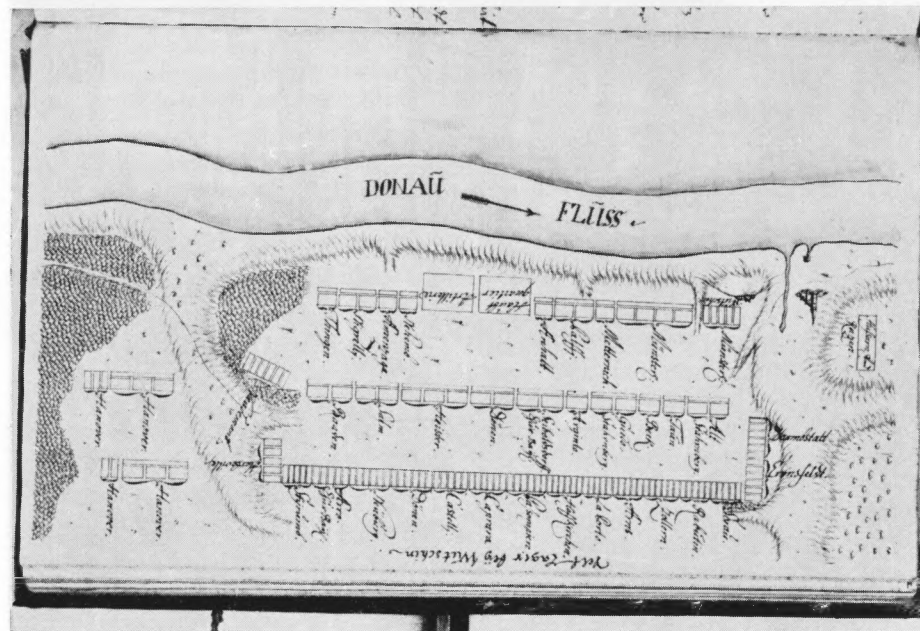
14. o. Mladen Barbarić: *Povijest crkve iločke*, Osijek, 1919, na str. 12, sl. 17.

15. Mato Batorović, *Neki crni dani u povijesti Iloka*, »Iteks«, god. VII, br. 65, 1974. str. 8.

16. Fotografija je postavljena i u Muzeju grada Iloka vel. 103 × 48,5 cm. Fotografiju izradio Nino Vranić. — Na svim objavljenim primjerima ovog crteža preko sredine se pojavljuje jedan tamniji dio, kao da je original bio presavit; međutim iz originala se vidi da je svuda jednaka boja i očuvanost.

17. Nema točnih podataka tko je ovaj plan nabavio za Zavod, ali mi se čini da je to mogao biti pokojni ing. Ilija Knežević.

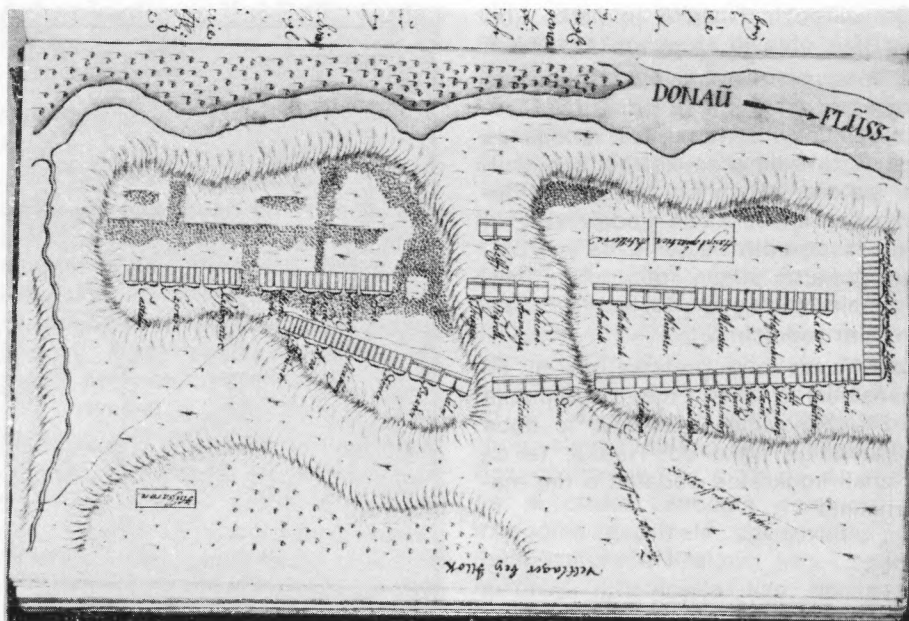
Logor vojske Ludviga Badenskog kod Šarengrada — opis u tekstu br. 5

Plans of Ilok in Karlsruhe

M. Batorović

The author presents, for the first time through texts and photographs, plans of the city of Ilok from the end of the 17th century to the present days. The original plans are in the possession of the Generalandes Archives in Karlsruhe. Microfilms of the plans are stored in the City Museum of Ilok and represent a valuable source of information for further research on the medieval period of the city.

Muzejski dizajn kao medij muzejske komunikacije

Višnja Zgaga

Muzejski dokumentacioni centar,
Zagreb

O izložbi I. svjetskog triennala male keramike (Zagreb, 14. 10.—3.12. 1984.) pisano je mnogo i pozitivno; glorificirala se činjenica da je ideja tako ambicioznog projekta potekla iz Zagreba — podržavajući tako klimu oko Zagreba kao kulturnog centra (sa izložbom Mimarine kolekcije i Kineskom izložbom) i gradom bogate tradicije umjetničkog obrta, primijenjene umjetnosti. Značajna je i činjenica da je ambiciozna zamisao i realizirana zahvaljujući ogromnom entuzijazmu

Logor vojske Ludviga Badenskog kod Iloka — opis u tekstu br. 6

Hanibala Salvara i ULUPUH-a. Stražeski je bio dobar potez odluka da se izložba postavi u »Novoj zgradi Muzejskog prostora«. Time je već odmah na početku dobila publicitet i važnost adekvatan izložbama Muzejskog prostora. Izuzimajući umjetnički sadržaj izložbe, umjetničku kvalitetu radova, ili pak činjenicu osnovnog koncepta ove svjetske smotre »male« keramike (radova do 15 cm), najznačajniji dio ove izložbe, u smislu jasne i dosljedno realizirane ideje prezentacije izložaka, jest dizajn izložbe.

Projekt dizajna Janeza Suhadolca izložbe triennala značajan je, prije svega zbog uspjele realizacije više nivoa komunikacije izloženog materijala s publikom, odnosno u mogućnostima shvaćanja i razumijevanja. Naime, u suvremenoj muzeologiji postoji veliki interes za primjenu dizajna ali isto tako veliki i bitni nesporazumi u njegovom shvaćanju. Najčešće je poiman kao samostalna estetska komponenta izložbe, čiji je gotovo najveći domet korespondiranje sa izloženim na osnovu njihove likovne kvalitete. Nije uglavnom prepoznata mogućnost dizajna da vizualizira određena svojstva, funkcije i značenja »zadanog« materijala, dakle da komunicira određene sadržaje, da ih interpretira. Takav pristup prezentaciji materijala zajednički je napor autora izložbe i dizajnera, što je na primjeru Triennala vrlo dobro vidljivo, i manifestira se kao izuzetno harmonična i smisljena cjelina.

Za Janeza Suhadolca izložba započinje i s p r e d izložbenog prostora; on gradi pristup izložbi od Katarinina trga do ulaza u samu zgradu modularnim elementima željezne skele obojene živim bojama konstruirajući rampu i portal — objekat je naime građevinski nedovršen i sam je pod skelom. Tako je ne samo olakšana orijentacija posjetiocu, na što se vrlo često zaboravlja, već je iz otežavajuće okolnosti koja proizlazi iz činjenice gradilišta, ovakvom dizajnerskom intervencijom ostvarena prednost. Stvorena je neka vrst uvoda, predigre, pripreme.

Detalji s izložbe I. svjetskog triennala male keramike

